

послуг: проведення рекламно-інформаційної кампанії, вивчення кон'юнктури ринку, координація діяльності підпорядкованих контор, надання дозволу на укладення угод.

Пізніше були прийняті підзаконні нормативні акти на рівні інструкцій Міністерства торгівлі СРСР, які спрямовані на уніфікацію порядку укладення угод, умов договорів, оформлення доручень. Так, Інструкція 1982 року "Про порядок проведення торгово-посередницьких операцій і оформлення торгових угод через міжобласні торгово-посередницькі контори" вперше закріпила правило про те, що посередницькі контори не несуть відповідальності за виконання угоди сторонами. Аналогічна інструкція 1985 року розширила коло суб'єктів посередницьких угод. У ній зазначалося, що продавцями можуть бути підприємства й організації торгівлі, виробничі об'єднання й підприємства промисловості, постачальницько-збутові організації, а також інші організації та підприємства, які є юридичними особами, а покупцями - підприємства й організації державної торгівлі й споживчої кооперації. За оформлення угоди посередницьким конторам дозволялося стягувати в рівних долях збір за посередницькі послуги.

Закон СРСР "Про державне підприємство (об'єднання)", наказ Міністерства торгівлі СРСР, яким затверджувався новий Статут Союзної організації з торгового посередництва й новий Порядок гуртового продажу товарів народного споживання через торгово-посередницькі організації системи торгівлі СРСР прийняті в другій половині 80-х років. Ці нормативні акти відповідали духу часу його прийняття - демократизації певних положень, пов'язаних із процедурою оформлення угод з продажу, свободі вибору контрагента й посередницької установи. Це свідчило про перехід до певної комерційної свободи у сфері обороту товарів.

В українському законодавстві про комерційне посередництво говориться в Господарському кодексі України, а про комерційне представництво - в Цивільному кодексі України.

Комерційному посередництву в ГК України присвячена ціла глава (глава 31), яка так і називається "Комерційне посередництво (агентські відносини) у сфері господарювання", тобто комерційне посередництво визначається як агентські відносини. Однак ст. 295 ЦК України, в якій дається поняття "комерційного посередництва", вказує, що комерційне посередництво - це агентська діяльність, тобто термін "комерційне посередництво" використовується як синонім агентської діяльності.

На сьогодні однакового розуміння категорій "посередництво і представництво" і "комерційне посередництво та комерційне представництво" в українській юриспруденції немає. Багато питань є дискусійними й вимагають деталізації та юридичного уточнення з метою однакового розуміння основних понять у цій сфері як в області теорії, так і на практиці [10].

Отже, історія розвитку інституту посередництва сягає глибокої давнини. У різні історичні періоди посередництво мало різний зміст і умови його здійснювання. Однак

формування та розвиток комерційного посередництва як цілісного самостійного правового інституту показує, що деякі теоретичні питання носять дискусійний характер, а практика застосування вимагає додаткового законодавчого регулювання.

Література

1. Васильєва В.А. Проблеми цивільно-правового регулювання відносин з надання посередницьких послуг. Дис... докт. юрид. наук. - Івано-Франківськ, 2006. - С. 19-22.

2. Сальникова Г.І. Правове регулювання посередництва у підприємницької діяльності. Дис... канд. юрид. наук. - Харків, 2003. - С. 12-13.

3. Трояновский А. Вопросы ответственности из отношений коммерческого посредничества (представительства) в римском праве. - Підприємництво, господарство і право, 2007, №10. - С. 75-79.

4. Васильєва В.А. Особенности регулювання консигнаційних відносин. // Підприємництво, господарство і право. - 2000. - № 4. - С. 33-35.

5. Субботи Н.А. Права и обязанности принципала в англо-американском праве // Вопросы государства и права в период развитого социализма. - М., 1984. - С. 387.

6. Рясенцев В.А. Происхождение представительства и его сущность в буржуазном гражданском праве. - Вопросы гражданского права. Ученые записки ВЮЗИ. Вып. X. - М., 1960. - С. 75-89.

7. Основные институты гражданского права зарубежных стран. Сравнительно-правовые исследования / Под ред. В.В. Залесского. - М., 1999. - С. 30-31.

8. Мілаш В. Непрофесійний комерсант як сторона підприємницького комерційного договору. Право України. - 2006, № 7. - С. 62-67.

9. Мангутова Т.Е. Правовое регулирование отношений по торговому посредничеству: Дис... канд. юр. наук. - М., 1988. - С. 17;

10. Проценко В. Агентський договір // Підприємництво, господарство і право. - 2007. - № 4. - С. 24-26; Мілаш В. Проблеми визначення галузевої природи комерційного договору // Право України. - 2007. - № 3. - С. 124-127; Мілаш В. Про розвиток господарсько-правового регулювання договірних відносин // Підприємництво, господарство і право. - 2007. - № 5. - С. 36-40; Беляневич О. Про спеціалізацію в правовому регулюванні господарських договірних відносин // Право України - 2010. - № 8. - С. 64-71; Руцак І. Співвідношення термінів "правочин", "угода", "договір" у цивільному праві України // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 7. - С. 101-106.

Плужнік О.І.
кандидат юридичних наук, доцент,
Одеський державний університет
внутрішніх справ
Потудінська О.В.
старший викладач,
Одеський інститут МАУП
Надійшла до редакції: 09. 12. 2012

ГЕНЕЗИС ІНСТИТУТУ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ Й ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ДІЙОВИМ КАЯТТЯМ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ВІД ПЕРШИХ ЗГАДОК ДО РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Степанов П. Л.

Уведення й поширення застосування альтернативних способів вирішення кримінальних конфліктів у кримінальне законодавство та вдосконалення процедури їх застосування в кримінальному процесуальному зумовили дослідження історичного підґрунтя дійового каяття як одного з інститутів з численного інструментарію втілення ідей гуманістичної політики держави у сфері кримінального судочинства.

З моменту появи й подальшого розвитку інститут дійового каяття переплітався з багатьма іншими відомими на сьогодні інститутами, а саме: інститутом добровільної відмови від вчинення злочину, інститутом поручительства, інститутом примирення винного з потерпілим. І це є закономірним, оскільки такі вчинки, як щире каяття, відшкодування завданого збитку, усунення заподіяної шкоди, входять до складу норм і є умовами застосування зазначених інститутів. У поданому історично-правовому дослідженні головне те, що ці умови за тих чи інших обставин слугували підставами для закриття провадження, звільнення від кримінальної відповідальності, від покарання або суттєвого його пом'якшення. Також слід урахувати, що ці умови відбивали специфіку відносин у межах відповідної політико-економічної формації з її морально-етичними інституціями, з тією соціально-політичною обстановкою, каральною політикою, ідеологією, а також релігійними поглядами.

Історично-правовому аналізу норм інституту, що розглядається, присвячували свої роботи такі вітчизняні й закордонні вчені, як: Х.Д. Алікперов, О.О. Житний, О.В. Савкін, С.М. Туркота, Г.О. Усатий.

Автор має на меті дослідити генезу появи й розвитку дійового каяття як комплексного інституту кримінального й процесуального права на території України, хоча інститут має більш глибокі історичні корені: перші згадки про можливість вирішення кримінально-правового конфлікту шляхом відшкодування завданого збитку знаходимо в одному з найдавніших пам'яток законодавства - законах із Ешнунни, маленької держави Стародавнього Сходу, що була розташована неподалік від Вавилону, існування якої датується ХХ ст. до н.е. [1, 9]. Крім того, своє дослідження обмежимо дорадянським періодом, оскільки по-перше, це неможливо в межах однієї статті, по-друге, цей період докладно висвітлено й проаналізовано в юридичній літературі [2, 15-21; 3, 10-16].

У вітчизняному праві до появи Короткої редакції Руської Правди, виникнення якої як єдиного збірника дослідники відносять до кінця XI ст. або до початку XII ст. [4, 75], ще за часів князювання Ігоря, пріоритет при вирішенні кримінально-правових конфліктів віддавався відшкодуванню збитку й усуненню заподіяної шкоди. Це знаходить своє відображення в зовнішніх договорах, що укладалися Ігорем, зокрема в договорі між греками й Руссю 912 р., а також дещо пізніше в договорі Романа, Костянтина й Стефана з Ігорем 944 р. У цих актах зазначається: "Якщо ж ударить (хто кого) мечем або поб'є яким-небудь зряддям, то за удар або побой не-

хай дасть п'ять літрів срібла за законом руським; якщо ж той, що так учинив, буде убогим, хай дасть, скільки може, і хай зніме із себе (потерпілому) навіть ту саму одягу свою, у якій він ходить, а про решту (суми) нехай поклянеться по своїй вірі, що ніхто інший ніяк (не може) допомогти йому; після цього за провину хай (більше) не стягнуть" [5, 20-25]. Також ці договори передбачали відшкодування збитків у трикратному розмірі в разі крадіжки й грабежу.

Найбільш раннім кодифікованим джерелом вітчизняного права, в якому можна зустріти норми, які тією чи іншою мірою відповідають ознакам дійового каяття, можна визначити "Руську Правду". Хоча за часів утворення Київської Русі значну роль у вирішенні конфліктів відігравав звичай (наприклад, кровної помсти), у подальшому її становленні як держави закон припускав у разі небажання родичів убитого помститися та взаємної домовленості можливість заміни помсти у вигляді вбивства на грошовий викуп родичам і грошового стягнення на користь держави. Отже, кримінальна політика Київської Русі XI-XIII століть допускала можливість альтернативного залагодження конфлікту, у результаті чого задовольнялися інтереси як потерпілої сторони у вигляді відшкодування винним збитків, так і держави за рахунок грошового стягнення на її користь.

Прогресивність законів Київської Русі, як зазначає С. Туркота, у напрямі поширення й подальшого запровадження в кримінальне судочинство можливості позитивної посткримінальної поведінки злочинця в обмін на звільнення його від відповідальності стало можливим завдяки виваженим реформам у правовій сфері Ярослава Мудрого та його синів. Адже за часів "Руської Правди" кровна помста спочатку обмежується (ст. 1 "Короткої Правди"; ст. 1 "Розширеної Правди"), а потім зовсім забороняється (ст. 2 "Розширеної Правди"). Але досягнення "Правди Ярослава" і "Правди Ярославичів" не обмежується лише скасуванням кровної помсти, суттєвим моментом є також те, що остання була замінена системою грошових стягнень з майна злочинця. Стягнені кошти поділялись на дві частини: компенсація потерпілій стороні за заподіяні злочином збитки; вилучення на користь князя, який був уособленням державної влади [6, 49]. Узагалі в системі покарань за часів "Руської Правди" виділяють такі їх форми. Поток і розграблення мали характер найвищої міри покарання, суть яких полягала в убивстві засудженого й подальшого розтягування його майна. Віра як покарання призначалася виключно за вбивство. За злочини, що були віднесені до компетенції церковного суду призначалися епитимії. За основну ж масу злочинів як покарання застосовувалася продаж - карний штраф, розміри якої коливалися залежно від конкретного злочину. Віри й продажі йшли до скарбниці князя й одночасно супроводжувалися відшкодуванням збитку потерпілому або його родині [7, 48-49].

Судовий процес відбувався усно. "Руська правда" визначила три стадії (етапи) судового процесу: "заклич",

“звід” та “гоніння сліду”. Цікавим є те, що в разі крадіжки слід було оголосити про пропажу речі на торгу (громадському місці), що мало назву “заклич”. Закон виходив з того, що заклич стає відомим для всього міста впродовж трьох днів. Тому повернення речі до цього терміну не каралося [8, 38].

На кінець XIV ст. і аж до першої половини XVII ст. українські землі перебували під владою Польщі та Литви. Оскільки в ті часи значно сприятливіші умови для створення кодифікованого законодавства були в Литві, аніж у Польщі, тому на всій колонізованій території з самого початку відносини, що виникали у зв'язку з учиненням протиправних дій, вирішувались за Судебником князя Казимира Ягайловича 1468 р.

Будучи першим кодифікованим нормативним актом кримінального і кримінально-процесуального права Великого князівства Литовського, цей Судебник передбачав можливість звільнення від кримінальної відповідальності за крадіжку, учинену вперше, за умови, що винний відшкодував потерпілому завданий збиток. Це положення було зафіксовано в ст. 5 Судебника, де зазначалось “... коли вперше вкрав, коли раніше не було за ним крадіжки; нікому він не платив, то платити йому позивачу і за викрадене; а смертною карою його не карати” [5, 36]. У подальшому на території України кримінально-правові конфлікти вирішуються на основі норм, що були закріплені в трьох литовських статутах. З 1529 року застосовувався I Литовський статут, у 1566 р. був запроваджений II Литовський статут. Останній діяв під час об'єднання Польщі й Литви в єдину державу - Річ Посполиту і продовжував застосовуватися навіть після запровадження в 1588 р. III Литовського статуту. Третій або, як його називали, Новий Литовський статут за основу мав Руську Правду, органічно поєднував положення перших двох статутів, а також норми звичаєвого права, що були поширені на українських землях. За цим статутом, метою покарання, поряд з ізоляцією злочинця й заподіяння йому шкоди, було відшкодування потерпілому заподіяної шкоди за рахунок злочинця й поповнення державної скарбниці. Система покарань включала конфіскацію майна, відшкодування збитків - нав'язку, головщину. Суть останнього виду покарання полягала в грошовому штрафі “за голову вбитого”, який сплачувався, крім основного покарання, сім'ї або родичам убитого. Якщо головщина призначалася як додаткове покарання, то нав'язка виступала і як основне покарання, суть якої полягала в стягненні грошового штрафу за заподіяні поранення, побої, за незначну крадіжку, вчинену вперше [4, 199].

III Литовський статут діяв на території України аж до XVIII ст., отже норми, які мали ознаки дійового каяття, застосовувалися впродовж усього цього часу й слугували основним засобом вирішення кримінального конфлікту у зв'язку з учиненням злочину вперше й невеликої тяжкості. Взагалі законодавець у ті часи ліберально ставився до малозначних злочинців, за рахунок цього приділяв більшу увагу тяжким злочинам. За вчинення незначних злочинів проти особи та проти власності винний звільнявся від кримінальної відповідальності, якщо примирився з потерпілим, відшкодував завданий збиток і сплатив штраф до скарбниці, у такому разі кримінальна справа закривалась провадженням.

Широкими правами була наділена потерпіла від злочинних дій сторона. За її заявою починалося переслідування винного, а в разі примирення потерпілий міг забрати свій позов, причому це він міг здійснити на

будь-якій стадії процесу. Обов'язковим для таких справ було зізнання особи, яке на ряду з показаннями сторін, свідків, присягою та речовими доказами було чи не основним джерелом доказів. Засвідчити відшкодування збитків могли так звані “сторонні люди добрі”. Литовський статут 1588 р. передбачав діяльність мирових судів, де вирішувалася більшість справ про незначні злочини проти особи, власності та ін. Остаточним рішенням у таких справах було складання “примирливої”, за якої: винна особа звільнялася від покарання; потерпілому відшкодувався завданий збиток; суд одержував кошти за примирення. Були передбачені навіть випадки, коли справа могла бути направлена для її подальшого вирішення з мирового суду до земського. Це відбувалося тоді, коли при складанні мирової угоди, або після її складання, одна зі сторін не виконувала передбачені нею умови. Наприклад, винний не відшкодував завданий потерпілому збиток або, навпаки, коли мировий суддя не звільнив від покарання особу, яка відшкодувала збиток і примирилася з потерпілим, у такому разі зацікавлена сторона могла подати скаргу до земського суду. Це положення було закріплене в розділі IV “Про суддів і підсудків”, де артикулом 85 визначено: “Якби мирові судді узгоджене якесь рішення прийняли і письмове те рішення обидві сторони (позивач і відповідач) своїми печатками скріпили, а після одна якась сторона не захотіла б дотримуватись і виконувати те рішення, тоді вона має подати на розгляд до суду земського, і земський суд, розглянувши узгоджене (полюбовне) рішення суддів, обома сторонами пропечатане, має те рішення взяти і змусити сторони виконувати рішення. А якби суд полюбовний інші рішення, і коли обидві сторони звернуться до земського суду або одна сторона покличе іншу сторону на суд, тоді земський суд має розглянути і розсудити і який суд (полюбовний) вирішив справу відповідно до права, те рішення залишити чинним, якщо ж суд обох сторін при вирішенні справи відійшов від загального права і ухилився від полюбовного рішення, тоді лава земська має рішення своє по праву і судочинству завершити” [5, 66].

За часів Гетьманщини (кінець XVII - початок XVIII ст. ст.) в Україні джерелом права ще визнавався III Литовський статут. Хоча впродовж і після закінчення визвольної війни від литовсько-польських колонізаторів 1648 - 1654 рр. на більшій території України застосовуються норми звичаєвого права - так зване “Козацьке право”, яке було єдиним регулятором суспільних відносин у Запорізькій Січі. Під кримінальним злочином протягом XVII ст. вважалася дія, яка спричинила шкоду й збитки майну, здоров'ю людини, честі, життю, а також шкоду й збитки суспільству, державі. І хоча головною метою покарання було залякування (про що свідчать різноманітні види страт і катувань), намічались й такі цілі, як запобігання, примусова праця й відшкодування збитків, заподіяних злочинцем. Одною з основних функцій суду було примирення сторін. Особи, які мали одна до одної претензії, між якими був спір, з метою залагодження конфлікту могли звернутися до суду з так званою “угодою”, “добровільним прощенням”. У такому разі суд без порушення справи приймав документ про примирення, вписував його в актову книгу, установлював “заруку” (штраф за порушення миру) і одержував плату за працю. Користь від такої процедури мали всі учасники процесу. Адміністрація й суд збагачувались за рахунок штрафу, що накладався на сторони, переважно на винного в учиненні злочину, винний і потерпілий уникали виснажливого

судового процесу, який, як правило, розорював сторони спору. У ці часи при вирішенні справи, а саме при призначенні покарання, адміністрація й суд брали до уваги й думку громадськості. Про що свідчить те, що в Запорізькій Січі козака могла врятувати від смертної кари жінка, яка побажала взяти його собі за чоловіка [4, 262-265].

У XVII ст. правова система України (насамперед Лівобережжя) зазнала впливу публічного права Росії. У зв'язку з цим, на цій території для регулювання суспільних відносин поступово запроваджувалися нормативні акти, які діяли в той час у Російській державі. Основним джерелом права було Соборне уложення 1649 р. Цей законодавчий акт свідчить, що за більшість злочинів проти власності кримінальне покарання практично не застосовувалося. Заохочувалась позитивна післязлочинна поведінка винного, надавалася перевага не покаранню (наприклад ув'язненню), а відшкодуванню заподіяної злочином шкоди. Заохочувались і такі ознаки дійового каяття, як розкаяння винного, визнання провини у вчиненому. У статті 38 глави XXI передбачалася можливість звільнення такої особи від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки [9]. До речі, звільнення від кримінальної відповідальності з передачею особи на поруки ще до Соборного уложення 1649 р. передбачав Судебник 1550 р., у ст. 12 якого зазначалося, що той, хто програв судовий поєдинок у справах з обвинувачення в підпалі, убивстві, розбої або татві, ув'язнюється “доколи на ньому порука буде”. З цього приводу логічно припустити, зазначає В. Рогов, що “порука” у всіх випадках була підставою звільнення. Земсько-губернському законодавству, яке мало місце в період, що розглядається, взагалі було властивим затвердження принципу звільнення “до порук”. А там йшлося навіть про найбільш небезпечні злочини. Звільнення “до порук” за менш тяжкі злочини відповідало інтересам держави, що повертало колишнього злочинця в суспільне життя [10, 240].

Каяття особи було пом'якшуючою виною обставиною й значно впливало на міру покарання. Так у статті 2 глави II Соборного уложення зазначається, що до особи, яка скоїла державну зраду й приховувалася за кордоном, смертна кара не застосовувалась у разі повернення її до Московської держави [11]. За Соборним уложенням, за злочини проти власності кримінальне покарання практично не застосовувалося. У конструкції статей про посягання на власність домінує прагнення держави задовольнити інтереси власника шляхом штрафів і відшкодуванням збитків, тюрма в цьому відношенні має мало сенсу [10, 257].

Зізнання особи, поряд зі свідченнями сторін, письмовими документами залишається вагомим доказом. Цікавим є той факт, що вже у цей час не приймалося за доказ зізнання, висловлене з примусу [8, 105]. Крім того, у разі такого зізнання суд міг обмежити дослідження інших доказів, що слугувало прискоренню судочинства [12, 176].

Артикули воїнські Петра I також передбачали пом'якшення покарання в разі дійового каяття. Передбачалося, що якщо після вчинення богохульства винний у присутності людей принесе Богу явне покаяння, а також сплатить половину свого жалування, звільняється від тілесного покарання. Дезертир, який після втечі розкаявся дорогою й сам повернувся та добровільно з'явився у свого офіцера, звільнявся від смертної кари й піддавався більш м'якому покаранню [11].

Уважаємо, що й у пункті X Інструкції судам від 13 липня 1730 р. російської імператриці Анни Іоанівни передба-

чалось звільнення від покарання або його пом'якшення в разі відшкодування збитку за вчинені побої, безчестя та інші злочини [5, 140].

У 1743 році з'явився збірник, який мав назву “Права, за якими судиться малоросійський народ”. Цей кодифікований правовий акт ґрунтувався на всьому багатстві оригінального правового матеріалу, який мала Україна [4, 302]. Він також містив у собі норми, що заохочували винного до активної післязлочинної поведінки. Такі ознаки дійового каяття, як відшкодування завданих збитків і усунення заподіяної шкоди, були обставинами, що пом'якшували покарання за вчинення тяжкого злочину, і підставами звільнення від кримінальної відповідальності за малозначні злочини. Глава 22 навіть мала назву “Про грабежі, різні шкоди і за те про нагороди” [13, 208-209].

Про ефективність такого стимулюючого засобу, як звільнення від кримінальної відповідальності одного з учасників злочинної групи, указувала розробникам проекту нового Уложення імператриця Катерина II, яка у своєму наказі 1767 р. вказала на необхідність запровадження положення, що передбачало б обов'язкове звільнення від покарання “співучасника великого злочину, який доніс на своїх товаришів” [14].

На такі елементи дійового каяття, як відшкодування збитку й усунення заподіяної шкоди, як такі, що пом'якшували покарання за вчинений злочин, зверталася увага й у Зібранні малоросійських прав 1807 р. У § 1 витягу XII вказано: “Якщо б хто-небудь у чиемсь озері, ставку або садку рибу виловив... і греблю зруйнував або порушив, то він повинен потерпілому за насилля заплатити дванадцять рублів і відшкодувати збитки...”. У § 660 книги V цього ж зібрання зазначається: “Якщо хто-небудь силою або проти волі відніме у кого-небудь, то має повернути з винагородою” [5, 153-160].

В Уложенні про покарання кримінальні та виправні в редакції 1845 р. у розділі першому “Про злочини, проступки і покарання взагалі” в ст. 134 вказувалися обставини, які більшою чи меншою мірою зменшували вину, а разом з тим і суворість покарання. Такими обставинами визнавалися випадки, коли винний:

- добровільно й перед тим, як на нього впала яка-небудь підозра, з'явився до суду або ж до місцевого чи до іншого начальства й повно, щиро, з каяттям зізнався у вчиненому злочині;
- хоча й після вже порушення щодо нього провадження, але одразу, без зайвих вагань, на одному з перших допитів учинив каяття й повне в усьому зізнання;
- без затримки, а також з повною відвертістю, указав на всіх учасників злочину;
- у момент вчинення злочину відчув каяття або жалість щодо потерпілих і у зв'язку з цим не вчинив усього замисленого ним зла і, особливо, коли він втримав від того своїх спільників;
- у процесі вчинення злочину старався відвернути хоча б деякі наслідки й відшкодував заподіяний збиток [13, 269-270].

Перелічені обставини, що пом'якшують покарання, мали місце й у Статуті про покарання 1864 р., де в ст. 13 зазначалося, що за наявності таких обставин суд призначав винному покарання на 1 або 2 ступені нижче, аніж передбачено в санкції відповідної статті [15, 295-296]. Визнання своєї провини, відшкодування збитку, а також сплата штрафу у випадку вчинення малозначного злочину, були підставами, що передбачали звільнення від кримінальної відповідальності й за Уложенням про

покарання 1903 р. [15, 336].

З огляду на проаналізовані вітчизняні історично-правові джерела, необхідно акцентувати, що різним позитивним проявам дійового каяття протягом усієї історії законодавець приділяв значну увагу, водночас відновлюючи порушені злочинним діянням права та заощаджуючи при цьому на кримінальній репресії.

Література

1. Хрестоматія по всеобщей истории государства и права: учеб. пос. / Сост. В.Н. Садиков / Под. ред. проф. Черниловского. - М., 1996. - 413 с.

2. Усатий Г.О. Кримінально-правовий компроміс / Г.О. Усатий: Монографія. - К.: Атіка, 2001. - 128 с.

3. Житний О.О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям / О.О. Житний. - Х.: Вид-во НУВС, 2004. - 152 с.

4. Історія держави і права України. Підручник. / За ред. В.Я. Тація, А.Й. Рогожина, В.Д. Гончаренко / Кол. авторів: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький та ін. - У 2-х т. - Т. 1. - К., 2003. - 656 с.

5. Самохвалов В.П., Шевченко О.О., Вовк О.Й. Історія держави і права України / В.П. Самохвалов, О.О. Шевченко: Хрестоматія для студ. юрид. вузів та факультетів. - К.: Вентурі, 1996. - 224 с.

6. Туркота С.М. Виникнення та розвиток правового компромісу / С.М. Туркота: історичні передумови // Право України. - 2002. - № 5. - С. 46-47.

7. История отечественного государства и права: Учебник / Под ред. О.И. Чистякова. - Ч. 1. - М.: БЕК, 1996. - 368 с.

8. Терлюк І.Я. Історія Українського права від найдав-

ніших часів до XVIII століття / І.Я. Терлюк. Навчальний посібник з історії держави і права України. - Львів, 2003. - 156 с.

Соборное уложение 1649 г. - Л.: Наука, 1987. - 121 с.

9. Рогов В.А. История уголовного права, террора и репрессий в Русском государстве XV-XVII в в. / В.А. Рогов. - М.: Юристъ, 1995 - 288 с.

10. Хрестоматія по истории государства и права СССР. Дооктябрьский период. - М.: Юрид. лит., 1990. - 305 с.

11. Яковлів А. Український кодекс 1743 року "Права, по которымъ судится малороссійській народъ" / А. Яковлів. - Мюнхен, 1949. - 211 с.

12. Хрестоматія з історії держави і права України: Навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і фак.: У 2 т. / В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький / За ред. члена-коресп. АПРН України В.Д. Гончаренко. - Т. 1. З найдавніших часів до початку ХХ ст. - К.: Ін Юре, 1997. - 464 с.

Наказ ее императорского величества Екатерины Второй, данный комиссии о сочинении проекта нового Уложения. - СПб.: При императорской Академии наук 1776. - 76 с.

Таганцев Н.С. Русское уголовное право / Н.С. Таганцев: Лекции. Часть общая. В 2 т. - Т. 1. - М.: Наука, 1994. - 380 с.

Степанов П.Л.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства Кіровоградського інституту державного та муніципального управління КПУ
Надійшла до редакції: 26. 12. 2012*

УДК34(477):340.1

ДЕРЖАВОТВОРЧА ДОМІНАНТА В НАЦІОНАЛЬНІЙ ДУХОВНО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ТРАНСЦЕНДЕНТНОСТІ: КІЛЬКА РЕФЛЕКСІЙ З ПРИВОДУ МИНУЛОГО ТА МІРКУВАНЬ НА ПЕРСПЕКТИВУ

Ісаєнко М. М.

Процес українського державотворення займає в національній історії та невіддільно пов'язаних із нею традиціях і звичаях, в усіх константах нашого багатомірного буття чільне місце. Упродовж тисячоліть Україна змінювала державні формації й підпорядкування, соціальні й політичні структури, форми економічного устрою, міждержавні, міжгромадські й міжособистісні способи взаємодії з оточуючим світом. Метою таких змін був багатоаспектний пошук найбільш адекватного своєму духу й визначеному ним інтелектуальному та буттєвому потенціалу способу буття у плині світової історії. Висловлюючись словами письменниці Докії Гуменної, до прийняття Володимиром акта приєднання до християнського світу, Русь-Україна перебувала в пошуку шляхів із «минулого в прийдешнє». Отже, аксіоматичним положенням як для прихильників феномену українського багатомірного у своїй ціннісно-смісловій неординарності дискурсу, так і для його опонентів, є те, що лише від прийняття Руссю-Україною у 988 р. християнства, 1025-ліття якого обґрунтовано й справедливо святкуємо в цьому році на загальнодержавному рівні, Русь-Україна зайняла належне народове в ній суцюзному почесне місце серед країн Європи й світу.

Ця знакова для історії українського державотворення подія є вагомою й для новітніх державотворчих реалій, адже сама собою позначає пріоритетні напрямки руху

української державності та соціуму, окреслює вектори актуалізації духовних та інтелектуальних скарбів української минувшини. Відомий сучасний соціолог, проф. М.І. Пірен, аналізуючи в статті «Хрещення Київської Русі-України як чинник консолідації українського суспільства на духовну та громадянську єдність» проблематику, пов'язану з непересічною роллю для гуманітарного, і державотворчо-правового зокрема, буття українського народу новітнього осмислення феномену Хрещення Русі, зазначила: «Хрещення Київської Русі - подія світового значення, навколо якої точаться... дискусії... тому відкриття політиканства навколо цієї події для консолідації сучасного, українського поліетнічного суспільства - важлива справа... Князь Святослав і його син Володимир створили велику Київську державу... На об'єднаних Володимиром землях мешкали різні племена і народи. Територіальній єдності почала сприяти нова ідеологія, яку запровадив князь Володимир - християнство... Вона й по сьогодні є тим історичним джерелом, яке стимулює потребу єдності громадян України на побудову української незалежної демократичної держави» [1, с. 51]

Є важливим, що визначені М.І. Пірен концептуальні константи актуалізуються в системному осмисленні аксіологічних пріоритетів новітнього державотворення, вони закладені в його сутнісному базисі, указують на безперервну природу державотворчих та прямо пов'язаних